

el creixement dels resultats del PSUC és més important, les pèrdues socialistes, tot i ser considerables, són menors que els guanys comunistes. En aquests casos, cal pensar, o bé en una ampla rotació d'abstencionistes, o bé en l'atracció de votants d'altres partits, siguin de l'extrema esquerra (que, ateses les seves dimensions quantitatives, estan lluny de poder explicar suficientment els augments registrats pel PSUC), siguin de votants de centre i centre-esquerra, entre els quals podria haver-hi una proporció no despreciable de votants de CiU.

Finalment, en un reduït nombre de casos, l'avenç del PSUC i el retrocés del PSC són de dimensions pràcticament equivalents, podent-se pensar en un "swing" linial i sense fissures entre un i altre partit.

En conjunt, tant els resultats de la candidatura senatorial "Per l'Entesa" com els de les candidatures municipals del PSUC mostren una certa, encara que desigual, capacitat d'atracció electoral del PSUC entre segments marginals d'altres electorats. De tota manera, aquestes conclusions han de matisar-se en funció de la naturalesa de les dues eleccions considerades. En primer lloc, en un pla purament tècnic, cal observar que totes dues eleccions comporten elements molt específics que potser en limiten l'abast: factors molt personalitzats en el cas de la candidatura senatorial ("Per l'Entesa" va tenir resultats modestos allà on els seus candidats no eren polítics coneguts popularment) i fort creixement de l'abstenció a les eleccions municipals, que fa difícil examinar els desplaça-

ments electorals.

Ara bé, en un pla interpretatiu ens interessa el fet que es tracti precisament d'aquestes dues eleccions. Es tracta, en efecte, de dues eleccions el resultat de les quals podia ser percebut pels ciutadans alhora com poc important políticament (ja que ni el Senat ni els consells municipals són vistos com institucions que puguin afectar decisivament la situació política general) i com molt ric simbòlicament (el tema de la "unitat catalana" en el cas del Senat o dels "primers a--¹ juntaments democràtics" en el cas de les eleccions municipals). Pot ser arriscat afirmar-ho, però tot sembla suggerir que la propensió dels votants no-lleials a votar per les candidatu-- res impulsades pel PSUC fos inversament proporcional a la im-- portància atribuïda pels ciutadans a la corresponent institu-- ció.

Es en aquest sentit significatiu observar com en l'elecció del Congrés dels Diputats de 1979, pràcticament simultània a les dues que acabem d'examinar, el PSUC va atreure probablement molt pocs votants d'altres partits. La matriu de transferèn-- cies entre les eleccions de 1977 i les de 1979 establerta per R. Virós (81) mostra (vegeu el quadre nº 37) que al nivell ge-- neral de Catalunya, el PSUC va atreure poc més del 3 % dels votants socialistes de 1977, i un percentatge poc més impor-- tant dels abstencionistes.

A més, l'anàlisi al nivell circumscripcional (82) mostra que això és bàsicament cert a Barcelona i Girona, mentre que a Tarragona i Lleida els intercanvis entre tots dos partits és de dimensions equivalents, sense influència sobre els resul--

tats finals. Pel que fa a la resta dels partits, el PSUC semblava atreure només una fracció visible de l'electorat centrista de Tarragona.

Quadre nº 37.- Distribució dels votants de cada força política de 1977 entre les diverses candidatures de 1979 (prenent com a base 100 els votants de cada partit de 1977).

	<u>1977:</u>						
	<u>AP</u>	<u>UCD</u>	<u>PSC</u>	<u>PSUC</u>	<u>PDC</u>	<u>EC</u>	<u>Abstenció</u>
CD	60.5	0.6	-	--	-	--	--
UCD	31.5	77.4	2.6	--	4.0	2.8	2.8
PSC	--	9.1	80.0	3.2	--	2.8	5.2
<u>1979:</u> PSUC	--	0.8	3.1	85.3	0.3	2.1	3.6
CiU	--	3.7	2.0	0.8	81.7	2.8	0.9
ERC	--	0.4	2.4	1.1	5.4	67.1	0.2
Abst.	3.9	2.2	3.9	4.3	2.1	4.2	78.6
Altres, no contesta	4.1	5.8	6.0	5.3	6.5	8.2	8.7

Aquestes diferències pel que fa a la capacitat d'atracció de nous votants per part del PSUC, lligades al tipus d'elecció, poden fins i tot permetre formular la hipòtesi d'una estructura piramidal en el vot comunista: més restringit en les eleccions percebudes com més decisivament importants en el procés polític (Congrés dels Diputats, Parlament de Catalunya), i progressivament creixent en les eleccions per institucions

percebudes com menys importants (Senat, Ajuntaments o, per què no, comitès d'empresa). En aquestes, el PSUC pot obtenir resultats més importants en la mesura que presenti candidats amb unes qualitats personals tals que puguin superar en tot o en part les objeccions que la seva etiqueta de partit pugui desvetllar, mentre que en les eleccions "importants" aquest mecanisme no funcionaria.

Seria interessant poder verificar directament aquesta hipòtesi, però això requeriria sèries temporals més llargues, o bé enquestes per panel de les quals no disposem. Amb tot, la hipòtesi sembla versemblant, dóna raó dels resultats observats, i permet una aproximació interessant a la percepció del PSUC (i, en especial, de la seva legitimitat) per part del conjunt de l'electorat.

b.3.- Disciplina.

El grau de disciplina amb què els electors segueixen les consignes que reben del seu partit és un element significatiu per a la comprensió de les relacions entre partit i electorat, i en especial del caràcter d'aquestes relacions (comprensió de la línia política del partit, pura representació sociològica, etc.). Mentre un partit pot no estar present en totes i cada una de les crides al sufragi universal (pensem, per exemple, en un referèndum), els seus electors són sempre cridats. Ara: què fan? Segueixen les instruccions donades pel seu partit? Es refugien, no poguent votar pel seu partit, en

l'abstenció? I si el seu partit els demana el vot per una candidatura que no apareix com "del partit" o, encara més, si és una candidatura d'un altre partit, quina és la resposta dels seus votants? En resum, es tracta de mesurar en quin grau es dona el pas d'una identificació purament mecànica a una denominació de partit, a un seguiment i comprensió política de les orientacions donades pel partit.

Probablement, la predisposició dels votants d'un partit a seguir-ne les instruccions de vot, a més de dependre del grau d'informació política dels ciutadans, depen en bona part del pas del temps, ja que, com tota altra actitud política, l'exercici d'aquesta predisposició al llarg dels anys tendeix a reforçar-la. Això pot explicar com, en el cas espanyol, els electors estan lluny de seguir incondicionalment les orientacions del seu partit. Una dada significativa en aquest sentit (en la mesura que pot denotar un conflicte potencial entre les actituds dels electors i les orientacions dels partits) procedeix dels mesos anteriors al referèndum constitucional de 1978. Diverses enquestes del C.I.S. preguntaven als electors quin seria el seu vot en el referèndum segons l'orientació hipotètica de vot donada pel partit que havien votat el 1977. El quadre nº 38 presenta els resultats d'aquest conjunt d'enquestes (83).

Quadre nº 38. - ¿Quina proporció dels votants de 1977 de cada partit seguiria l'orientació d'aquest si els recomenés ...? (en % dels vots de 1977)

	<u>Votar sí</u>	<u>Votar no</u>	<u>Abstenció</u>
AP	40.8	35.3	27.1
PSOE	47.6	23.6	23.0
PSP	42.7	23.9	20.7
UCD	40.0	16.9	16.6
PCE	54.6	32.4	33.6
PDC (1)	37.4	20.9	6.0
PNV	52.8	47.4	43.1

(Cada xifra és la mitjana de set sondejos realitzats entre setembre i desembre de 1978)

(1) Insuficient nombre de casos.

Les dades del quadre nº 38 suggereixen una sèrie d'elements generals bastant visibles:

- cap partit podia, en cap hipòtesi, arrossegar el vot de la totalitat dels seus votants, encara que la proporció de votants indisciplinats o desorientats varia entre les diverses hipòtesis.
- els votants de tots els partits estaven més disposats a votar afirmativament que negativament i, més clarament, que a abstenir-se. Amb poques excepcions (sobre les que ara tornarem), consignes d'abstenció o de vot negatiu haguessin estat un fracàs entre els votants dels partits parlamentaris (el que, sens dubte, ha de posar-se en relació amb els mecanismes

d'elaboració i els continguts de la norma constitucional).

Ara bé, sobre aquest marc general convé destacar alguns aspectes particulars:

- l'electorat més disposat a seguir les consignes del seu partit era el del PNV, segurament com a resultat, d'una banda, de les característiques d'aquest electorat (militància, enquadrament, etc.) i, en segon lloc, de les actituds d'aquest electorat respecte de la norma constitucional.

- el segon partit més disciplinat era el PCE, PSUC inclòs, i el primer si ens limitem a la columna "vot afirmatiu". Ara bé: la taxa de seguiment cau dràsticament en passar a les opcions "votar no" i "abstenció". Sembla, per tant, que mentre l'electorat comunista en el conjunt d'Espanya estava disposat a seguir les consignes del seu partit si aquestes anaven en el sentit de votar a favor de la Constitució, un segment substancial dels votants comunistes considerava amb molta reticència l'oposició al text constitucional.

- Els votants de PSOE, PSP i UCD ofereixen perfils similars, amb taxes de disciplina semblants, i amb molt poques diferències entre les columnes "votar no" i "abstenció" (que, probablement, eren vistos com comportaments equivalents). En canvi, l'electorat d'AP semblava el més refractari a la Constitució: poc disciplinat (en relació als altres partits) a l'hora de votar afirmativament, és (exclosos PNV i PCE) el que hagués seguit més decididament les consignes del seu partit si aquestes haguessin consistit en votar en contra o abstenir-se.

Malauradament, no disposem de dades similars pel que fa a l'electorat català. Anàlisis ecològiques que hem realitzat sobre els referenda de 1978 i 1979 a Catalunya mostren una associació positiva entre vot d'esquerra (socialista, comunista) i participació electoral i, en major mesura, vot afirmatiu. Això constituïria una evidència inicial d'una bona disciplina entre els votants del PSUC, però podem intentar també alguns resultats electorals per confirmar aquesta primera aproximació.

Hem discutit anteriorment en quin grau la candidatura senatorial "Per l'Entesa" va atreure vots d'altres partits, advertint que el raonament es basava en la hipòtesi que tots els votants del PSUC van votar també els candidats de "Per l'Entesa". Ara bé, aquesta hipòtesi pot ser discutible, i, a més, el propi PSUC va afirmar el contrari. En el seu informe al Comitè Central del PSUC reunit el 21 d'abril de 1979, el seu Secretari General afirmava que

"un estudi electoral (reflectia que) Josep Benet no havia estat votat per prop de cent mil electors que sí que havien votat PSUC a les eleccions del primer de març" (84).

Es a dir, segons aquestes paraules, entre un 20 % i un 25 % dels votants del PSUC de la circumscripció de Barcelona no haurien votat pel senador Benet. Un altre text del PSUC, precisant més, definia aquests sectors "indisciplinats" dels vo-

tants del PSUC entre els sectors immigrants de l'electorat comunista:

"(la candidatura "Per l'Entesa") als barris d'immigració rarament igualava els vots comunistes i, fins i tot, s'ha donat el cas que molts milers de vots comunistes han votat per al Senat els tres candidats socialistes." (85).

Hom suggereix, doncs, la possibilitat d'un intercanvi més ampli de vots entre comunistes i socialistes que, en cancel·lar-se recíprocament, donarien lloc a un saldo net inferior als moviments reals.

Aquesta interpretació no convenç. En efecte, d'acceptar que uns 100.000 votants del PSUC no van votar pel Sr. Benet, sinó (tots, o una part) pels candidats socialistes, tindriem que la xifra de votants del senador Benet que no havien votat, en l'elecció del Congrés, ni pel PSUC ni pel PTE ascendiria a uns 250.000, l'origen dels quals sembla difícil d'interpretar. En segon lloc, un trasvàs d'aquestes dimensions cap a la candidatura senatorial "Nova Entesa" hagués permès als seus candidats (o, si més no, algun d'ells) superar llargament els resultats conjunts de PSC i ERC, el que, com hem vist, no era el cas.

Desgraciadament, les dades que poden aportar-se al respecte són insuficients, encara que, creiem, concloents.

En primer lloc, l'enquesta del C.I.S. mencionada (85) no troba-

va, entre els votants comunistes, cap enquestat que manifestés una intenció de vot en l'elecció del Senat orientada cap a algun dels candidats socialistes.

En segon lloc, els resultats agregats a nivell provincial mostren com tots els candidats de "Per l'Entesa" van obtenir resultats superiors als del PSUC (excepció feta del tercer candidat per la circumscripció de Tarragona, Sr. Murall).

Finalment, els resultats agregats a nivell municipal (87) mostren que, pel que fa al Sr. Benet, els resultats obtinguts pel PSUC foren, municipi per municipi, sempre més baixos que els del candidat al Senat, exceptuant-se uns pocs casos: Cabrera d'Igualada (on, en tant per cent sobre els votants, el PSUC rebia un 5.9 % més que el Sr. Benet), Odena (on la diferència és del 0.6 %), Santa Margarida de Montbui (0.5 %), Vilanova del Camí (0.5 %), Capolat (6.3 %) i La Quart (3.4 %). Ara bé, el cens electoral d'aquests municipis és molt reduït: per limitar-nos als casos on les diferències percentuals són importants, Cabrera tenia el 1979 un cens de 90 electors, Capolat de 76 i La Quart de 56.

En canvi, els municipis amb grans concentracions de població immigrada de l'entorn de Barcelona registren avenços en els resultats del senador Benet respecte del total PSUC-PTE de l'ordre del 2 % al 6 % dels votants, arribant-se en algun cas al 17 %, i al 12 % a la ciutat de Barcelona.

Es possible que una anàlisi més desagregada (a nivell de dis-

tricte, de barri o de secció electoral) revelés l'existència de "bosses" localitzades de votants comunistes refractaris a la candidatura de Benet. Ara bé, d'existir (el que no és segur, ni gaire probable), es tractaria de casos aïllats i, certament, molt lluny de les dimensions que els atribueix l'anàlisi efectuada per la direcció del PSUC.

Per tant, totes les dades disponibles semblen suggerir que la disciplina de l'electorat del PSUC va funcionar bé en l'elecció del Senat de 1979, semblant molt improbable que una part substancial dels votants del PSUC deixés de votar pel senador Benet.

Un segon indicador en aquest terreny pot estar constituït pel fet que, en un nombre reduït de casos, amb ocasió de les eleccions municipals de 1979, el PSUC va recomenar el vot a candidatures d'altres partits: de CDC a 18 municipis, del PSC en altres set casos. Mentre les candidatures de CDC recolzades pel PSUC es concentren en municipis molt petits de la província de Tarragona, les set candidatures socialistes es donen, amb una sola excepció, en municipis de més de 2.000 habitants, compreses dues capitals comarcals (Ripoll i Solsona). Com es van comportar els votants del PSUC?

S'observa, en primer lloc, que, amb poques excepcions, la participació electoral tendeix a créixer, entre les eleccions generals i les municipals, a tots aquests municipis. Es a dir, no sembla que el gruix dels votants del PSUC, en absència d'una candidatura d'aquest partit, s'inclinés cap a l'abstenció.

La taxa de participació només disminueix en alguns petits municipis tarragonins, en els que pràcticament només prenia part en l'elecció la candidatura de CDC, i a dos dels municipis amb candidatura socialista (Ripoll i Alcarràs).

Pel que fa als resultats, és difícil trobar línies generals, ja que les candidatures presents a cada municipi rarament coincideixen amb el conjunt de candidatures presents als altres. Això fa difícil comparar els diferents resultats sobre una mateixa base, ja que probablement no té les mateixes connotacions votar la candidatura de CDC allà on aquesta és l'única candidatura presentada, que en aquells municipis on aquesta candidatura es contraposa a, per exemple, una candidatura socialista. A més, a molts d'aquests municipis, els resultats electorals anteriors del PSUC eren tan baixos, que, en un context de participació electoral creixent, els hipotètics moviments esdevenen invisibles.

Pot amb tot observar-se el següent: en general, les candidatures socialistes recolzades pel PSUC obtenen una quantitat de vots superior al resultat obtingut conjuntament per PSC i PSUC a les eleccions legislatives de març (el que, en altres paraules, permet pensar en un bon trasllat de vots comunistes). Són excepció Alcarràs (Segrià) i Sant Hilari Sacalm (La Selva): en el primer cas, el PSC obté menys vots que a les generals precedents (i, significativament, l'abstenció augmenta); a Sant Hilari, el PSC reproduïx exactament el seu resultat an-

terior.

Apart de la possible existència de factors purament locals en aquests dos casos, pot observar-se que a tots dos municipis es donava un enfrontament "triangular", amb ERC i CDC a Alcarràs, i CDC i una agrupació d'electors de signe "contiuista" a Sant Hilari. En tots dos casos, és la candidatura "de centre" (ERC i CDC, respectivament) qui coneix guanys espectaculars. Això, unit a les variacions erràtiques de la participació electoral, permet pensar en l'existència de diversos corrents de desplaçament de vots que, en anul·lar-se recíprocament, fan que el resultat agregat sigui poc interpretable.

Pel que fa a les candidatures de CDC recolzades pel PSUC, les situacions són molt variables. En els sis municipis on CDC era l'única candidatura, o l'única oposada a candidatures del PTE i/o ORT (molt freqüents en els municipis tarragonins petits), l'abstenció tendeix a créixer, però CDC obté resultats que arriben fins i tot a triplicar els seus resultats anteriors, fent pensable doncs que els votants del PSUC donguessin efectivament els seus vots a aquestes candidatures.

En els municipis on CDC es contraposa a candidatures d'UCD (Montmany, Salomó, Cabassers), es dona una trasllació matemàtica dels vots socialistes i comunistes a la candidatura convergent. En altres paraules, allà on la candidatura de CDC apareix com la candidatura "d'esquerres", els votants comunistes (i els socialistes) li donen un suport sense fissures.

Les coses semblen més complexes quan CDC té al davant candidatures d'ERC o del PSC, encara que n'hi han molt pocs exemples (Cornudella i Garcia es trobaven en el primer cas, i Corbera de Terra Alta en el segon). Tot sembla suggerir que en aquests casos, els votants del PSUC no van seguir la consigna de votar CDC, o la van seguir només en part, sinó que van adreçar els seus vots als partits més a l'esquerra. Altrament, és difícil interpretar els resultats produïts en aquests municipis; a tall d'exemple, el quadre nº 39 presenta l'evolució registrada en els resultats electorals, entre març i abril de 1979, a Cornudella (per brevetat, presentem els resultats corresponents a aquest municipi, però els dels altres dos que, en tot cas, semblen correspondre a una lògica similar).

Quadre nº 39.- Evolució dels resultats electorals a Cornudella, entre les legislatives i les municipals de 1979.
(en xifres absolutes)

<u>1 de març de 1979</u>		<u>3 d'abril de 1979</u>	
Cens:	801	Cens:	801
Votants:	557	Votants:	629
PSUC:	99		
PSC:	54		
ERC:	136	ERC:	342
CiU:	111	CDC:	287
UCD:	134		
CD:	6		
Altres:	17		

Malgrat les dificultats analítiques derivades del creixement de la participació electoral, el cas de Cornudella, com els dos altres municipis mencionats, fa pensar en una concentració sobre CDC de tot el vot conservador (UCD,CD), mentre ERC passava rebre els vots dels anteriors votants de PSUC i PSC.

En síntesi, els indicadors indirectes disponibles permeten pensar en una bona disciplina dels votants del PSUC respecte de les consignes de vot donades pel partit. Disciplina que, però, no consisteix en un seguiment cec, incondicional, de les orientacions donades pel PSUC. Deixant de banda possibles problemes d'efectiva recepció de les consignes del partit per aquests votants (el que pot ser important en el cas dels últims municipis mencionats, on no hi havia organització local del PSUC) (88), la disciplina és major en aquells contextos i en aquelles situacions on l'orientació de vot donada pel partit coincideix amb l'orientació "espontània" dels seus votants (Senat, vot d'esquerra a les eleccions municipals), i menor quan hi han dissonàncies entre una i altra orientació (possible oposició al text constitucional, vot a candidatures municipals moderades). Això permetria caracteritzar l'actitud "espontània" dels votants del PSUC amb l'expressió utilitzada per R. Putnam en la seva anàlisi dels quadres comunistes italians (89), "radicalisme constitucional", és a dir, orientació tant a l'esquerra com sigui possible dins del marc d'una acceptació sense reticències del marc constitucional.

La disciplina, doncs, sembla més important quan hi ha consistència entre les propostes del partit i la tendència pròpia dels votants; si hi han, en canvi, dissonàncies entre ambdues orientacions, el PSUC pot esperar veure's confrontat a una disciplina menor. La qüestió que es planteja en aquest punt precís, però, i a la que no podem donar resposta, és si l'absència de seguiment incondicional de les consignes del partit és un símptoma de maduresa, d'autonomia crítica per part dels votants, o si es tracta d'un subproducte de la brevetat de l'experiència democràtica del nostre país, que encara no ha fet possible l'existència d'unes relacions estables i profundes entre partits i electors, entre dirigents i base social. Obviament, no podem en el moment present intentar respondre a la pregunta formulada.

III

Conclusions: Un perfil

Recapitulant l'anàlisi conduïda fins ara, l'electorat del PSUC pot caracteritzar-se com un electorat predominantment masculí; majoritàriament jove (amb predomini, per ser exactes, del grup d'edat que va dels 26 als 35 anys), i amb notable presència de persones grans; més culte que el conjunt de la població, sense que això és degui a una gran presència de llicenciats universitaris, sinó a una forta proporció de persones amb títols acadèmics mitjans i baixos; essencialment actiu, amb una majoria relativa (37 %) formada per assalariats d'indústria, i amb una clara presència de sectors socio-econòmics "tradicionals" (treballadors autònoms, pagesos, etc.); dividit gairebé al 50 % entre immigrants i autòctons, potser amb lleu predomini dels primers; amb una presència baixa, en termes relatius (encara que de fet majoritària) de sectors catòlics, i encara menor pel que fa a catòlics practicants; predominantment d'esquerres, però d'una esquerra moderada, que en bona part tendeix a situar-se en posicions de centre-esquerra; i, finalment, netament catalanista.

Els seus resultats electorals agregats es relacionen amb algunes variables estructurals, entre les que cal mencionar, per ordre d'importància decreixent: l'assistència a la missa dominical de les persones preceptuades (encara que amb un signe negatiu); la taxa de persones nascudes fora de Catalunya (encara que aquesta variable sembla jugar un paper important

només a la circumscripció de Barcelona); la proporció de població activa ocupada en la indústria; la població per municipi (que, però, no sembla influir pel que fa als resultats en els municipis tarragonins). En canvi, no semblen significativament lligades al vot comunista dues variables que en principi semblaria lògic que s'hi relacionessin, com són la implantació sindical de Comissions Obreres i les posicions individuals sobre una escala esquerra-dreta.

Aquest conjunt de variables no influeixen cumulativament sobre el vot comunista, ja que no són recíprocament independents, sinó que hi han relacions, sovint múltiples, entre elles. Així, nivell educatiu i edat estan lligades, ja que la breu història del sistema d'educació obligatòria en el nostre país fa que només les generacions més joves hagin estat, en part o totalment, escolaritzades. D'altra banda, això ha estat molt més cert en medi urbà que en medi rural, de manera que la variable "urbanització" també s'inter-relaciona amb les altres dues.

Les mateixes xarxes d'interdependència es donen entre variables estructurals. Així, taxa d'immigració i urbanització estan correlacionades, ja que el gruix de la població immigrada es concentra (encara que no exclusivament) en els municipis mitjans i grans del "primer anell" de comarques barcelonines.

Més avall tornarem sobre el fet que aquestes correlacions (que, amb exactitud, han d'interpretar-se en termes de "co-ò-

currència", més que de causalitat) siguin de valor relativament baix, com a conseqüència de l'existència d'un nombre important d'excepcions en la relació entre aquestes variables i el vot comunista. El que ara ens interessa és, donat el perfil general de l'electorat del PSUC que acabem de presentar en línies generals, indicar com es situa respecte del perfil que presenten els electorats d'altres partits comunistes.

En aquest terreny, constitueix una clau interpretativa molt útil la distinció que pot fer-se entre "grans" i "petits" partits comunistes, ja que les dimensions quantitatives (electorals o d'afiliació) de la implantació dels diversos partits estan molt estretament lligades als aspectes qualitatius de la seva base social. (90)

Sobre la base dels seus resultats electorals en el període 1970 - 1980, apareix amb claretat un grup de cinc "grans" partits comunistes (França, Itàlia, Xipre, Finlàndia, Islàndia) netament diferenciats de la resta de partits comunistes europeus, entre els quals, però, però, seria també possible establir diferències, ja que la situació dels partits belga, holandès, danès o suec és relativament millor que la de partits com l'alemany, l'austríac, el britànic o el suís. D'altra banda, la brevetat de les respectives experiències democràtiques fa que la bibliografia disponible sobre els partits grec i portugués sigui escassa; d'altra banda, per evitar disparitats cronològiques i contextuals massa exage-

rades, només considerarem partits europeus, deixant de banda la situació de partits comunistes que tenen, o han tingut, una implantació considerable, com en els casos d'Indonèsia, Brasil, Xile, India o Japó.

Limitant-nos així, als partits comunistes d'Europa Occidental que han conegut períodes de legalitat suficientment llargs des del final de la segona guerra mundial com per poder haver estat objecte d'un cert nombre d'estudis científics, podem contraposar les característiques de les bases socials dels "grans" partits comunistes a les dels "petits"; per evitar una exposició excessivament farragosa, hem construït el quadre nº 40 que presenta en forma simplificada la situació de conjunt.

Naturalment, la presentació comparativa que fa el quadre nº 40 ha de prendre's amb algunes matisacions. En primer lloc, les variacions merament quantitatives ja expliquen per elles mateixes una bona part de les diferències qualitatives: és impossible haver assolit un cert volum de consensos socials sense adquirir unes característiques socials properes a les del conjunt de la societat.

En segon lloc, i malgrat haver restringit el nombre de partits mencionats, subsisteixen entre ells importants diferències, que fan que certes variables no tinguin un sentit homogeni. Per exemple, la variable "religiositat" té un sentit diferent en els països de predomini catòlic de l'Europa

Quadre nº 40. - Una aproximació a les principals característiques socials de l'electorat dels partits comunistes europeus.

	<u>"Grans" partits</u>	<u>"Petits" partits.</u>
<u>Edat</u>	Més joves que la població.	Més vells que la població.
<u>Sexe</u>	Lleu prdomini masculí; tendència a l'equilibri.	Aclaparadorament masculins (més del 80 %).
<u>Nivell estudis</u>	Lleugerament superior a la població.	Molt superior a la població; freqüents "bosses" d'analfabetisme.
<u>Categories socio-professionals.</u>	Predomini obrer (lligam sindical); pes important camperols, artesans.	Predomini no-manuals, intel.lectuals; sovint "bosses" de manuals en zones aïllades.
<u>Religiositat</u>	Predomini confessió dominant, no practicants.	Presència important de confessions minoritàries.
<u>Esquerra-dreta.</u>	Predomini posicions esquerra i esquerra moderada.	Predomini posicions extrema esquerra i esquerra.
<u>Distribució territorial</u>	Tendència homogeneïtat; "enclaus" tradicionals.	Molt forta concentració; freqüent lligam minories ètniques.
<u>Grau d'urbanització.</u>	Similar, o lleument superior, al conjunt de la població.	Molt superior a la població; freqüents "enclaus" en zones rurals regressives.
<u>Evolució resultats electorals.</u>	Alta estabilitat; ocasionals variacions importants.	Alta fidelitat; descens suau i continuat.

Casos

França, Itàlia, Xipre,
Finlàndia, Islàndia.

Austria, Bèlgica, Dina-
marca, Gran Bretanya,
Holanda, Noruega, Alema-
nya, Suècia, Suïssa.

mediterrània, en els països amb predomini de la Reforma, o en els països amb un cert equilibri entre catòlics i reformats: mentre en uns casos el "cleavage" religiós contraposa religiositat a laïcisme, en d'altres contraposa diverses confessions religioses. El mateix podriem dir pel que fa a les variacions en l'estructura econòmica i social, al grau d'urbanització, etc.

Finalment, alguns dels correlats socials de les dimensions quantitatives dels partits han d'interpretar-se, en alguns casos, com factors causals d'aquestes mateixes dimensions quantitatives. Així, el lligam feminització/partits "grans" ha de posar-se en relació amb el període en què fou reconegut el dret de vot a les dones; el lligam edat avançada/"petits" partits pot explicar-se en part pel fet que aquests partits han mantingut una clientela fidel des de la seva fundació, sense, però, haver conseguit una influència sensible entre les generacions successives.

Però si fem parcialment abstracció de factors específics de cada societat política (que condicionen les dades referents a cada partit individual, però que podem deixar entre parèntesis a efectes comparatius), el PSUC ofereix una imatge sistemàticament "intermitja" entre els dos grups de partits co-

munistes que hem definit, tant pel que fa a les seves dimensions quantitatives com a les seves característiques qualitatives, mentre el PCE, en tots els sentits, s'inclinaria decidament cap al grup dels partits petits.

Aquesta situació "intermitja" de l'electorat del PSUC pot il·lustrar-se amb les següents notes:

- quantitativament, mentre el resultat promig dels cinc partits que hem considerat "grans" era, en la darrera elecció general realitzada abans de l'any 1980, del 25.7 % dels vots, els resultats del PSUC han oscil·lat entre el 17 % i el 19 %.
- en alguns aspectes, el perfil dels votants del PSUC s'aproxima considerablement al dels "grans" partits: així, pel que fa a la distribució per sexes, nivell d'estudis, categories socio-professionals, religiositat, situació en l'escala es-- guerra-dreta o evolució dels resultats electorals.
- en canvi, la seva situació en alguns altres "items" apareix més o menys allunyada del perfil del conjunt de la població de Catalunya, en grau variable, però en un sentit que tendeix a aproximar-lo als partits comunistes típicament minoritaris: seria la imatge que obtindriem a partir de la seva distribució territorial, la fidelitat del seu electorat o, en algun sentit, la seva piràmide d'edats o el pes de la població immigrada.

Interpretar les bases socials del vot al PSUC vol dir intentar interpretar aquesta "heterogeneïtat", aquesta "situació intermitja". Abans, però, convé assenyalar com aquesta matei-

xa heterogeneïtat impedeix situar exactament el cas del PSUC dins dels models generals que han estat proposats per a interpretar el vot comunista.

Encara que aquests models han estat rarament presentats en forma explícita, i que en alguns casos pot ser discutible si es tracta de variants d'un mateix model o bé de models diferents, creiem que hom pot mencionar-ne tres, d'un diferent grau de generalitat: el model que denominarem autoritari, de Lipset; el model del vot de protesta, del que se'n poden presentar diferents formulacions; i un model de tipus regional, el de la mediterraneïtat.

El model "autoritari" és, com hem indicat, potser el més general, i té la seva formulació més clara en el treball de Seymour Martin Lipset (91). La seva exposició és simultàniament molt complexa i extremadament senzilla. El model pot ser descrit a partir de dos enunciats fonamentals:

- el principal enemic de les democràcies, després de la liquidació dels feixismes, és el comunisme, tant en la forma de societats governades per aquesta ideologia, com en la forma de partits polítics actuant legalment en societats democràtiques (92).

- entre la classe obrera, i en general els treballadors manuals, les actituds autoritàries tenen una difusió més estesa i més profunda que entre els altres grups socials (93). Lipset aporta aquí, apart d'una multitud de dades de tipus politològic, les conclusions d'estudis de psicologia social,

com el clàssic treball dirigit per T. Adorno, o el de R. Hoggart (94).

Lipset formula el seu model com la conclusió d'aquest silogisme: en aquells sistemes polítics on la propensió autoritària de la classe obrera no es vegi contrarestada (per la influència de partits de tipus socialista democràtic, o per processos de modernització sòcio-econòmica i de difusió de l'educació, etc.), la classe obrera tendirà a expressar-se políticament a través de moviments que prometin solucions ràpides i expeditives als seus problemes; aquests moviments poden ser populismes demagògics, com el poujadisme o el peronisme, o bé els partits comunistes.

Així, en un treball posterior (95), Lipset sosté que els processos de modernització, secularització i desenvolupament econòmic dels anys 50 i 60 no fan desaparèixer l'orientació esquerrana de la classe obrera, però sí la seva propensió autoritària, reforçant els partits socialistes i afeblint els comunistes; en aquest context, casos com el PCI o el PCF són "excepcions que han de ser explicades amb interpretacions 'ad hoc'".

El model de Lipset ha estat criticat sota diferents angles, el més sòlid dels quals ha estat senyalat per W. Korpi (96), en observar que Lipset no verifica directament la seva conclusió segons la qual comunisme i classe obrera van lligats en la mesura que un i altre són autoritaris, sinó que la basa senzillament en la juxtaposició dels dos parells de con--

ceptes comunisme-autoritarisme i classe obrera-autoritarisme, deixant oberta la possibilitat que siguin precisament els segments no autoritaris de la classe obrera aquells que tendeixin a donar suport electoral als partits comunistes. Deixant de banda els aspectes metodològics i teòrics de la qüestió, les dades sobre el cas espanyol (i no hi han raons per creure que en aquest terreny el PSUC sigui gaire diferent del PCE) suggereixen precisament això, és a dir, que la base social i electoral comunista és la de més baixa propensió autoritària.

De fet, les posicions manifestades pel comunisme espanyol durant el procés de transició a la democràcia s'han caracteritzat precisament per això: recolzament a la Constitució i a la institució monàrquica, moderació, rebuig frontal del terrorisme i de tota hipòtesi autoritària, etc.

Les coses semblen similars pel que fa a les actituds de l'electorat comunista. Fins i tot poden mencionar-se en aquest sentit algunes dades procedents d'enquestes. Així, J. M^a. Maravall ha construït un "índex de cultura democràtica", que oscil·la entre - 100 i + 100, per a mesurar el grau de "democraticitat" implícit en la visió expressada pels enquestats sobre el paper dels partits polítics en una societat democràtica. Distribuïnt els valors d'aquest índex pel vot a les eleccions de 1979, el PCE és el que "marca" un valor més alt (és a dir, el més partidari del pluralisme polític), amb un índex de 46.3, davant de 39.3 en el cas del PSOE, 28.6 per

UCD i 16.1 per AP (97).

Altres indicacions van en el mateix sentit. Així, un "baròmetre" d'opinió efectuat pel C.I.S. a finals de 1979 trobava que el 95 % dels votants comunistes preferia que les decisions polítiques fossin adoptades per organismes elegits per sufragi universal a que fossin preses per una sola persona que concentrés l'autoritat. Aquesta preferència era menor entre els electors dels altres partits: 87 % en el PSOE, 78 % en la UCD i 67 % a AP (98). Pot observar-se, incidentalment, que el grup sòcio-professional amb més altes preferències pel sistema autoritari és el dels obrers no qualificats, entre els quals el punt de vista democràtic és sostingut pel 61 % dels enquestats; això donaria la raó a la hipòtesi inicial de Lipset, però serviria alhora per reforçar la idea que el comunisme espanyol té, relativament, més èxit entre els sectors menys autoritaris.

També en el terreny de les actituds no directament polítiques trobem indicacions similars. El mateix "baròmetre" d'opinió trobava que una opció tan polèmica i tan indicativa sobre les tendències actitudinals dels ciutadans com el ser partidari de la legalització de l'avortament era majoritària només entre els votants comunistes (56 % de partidaris), mentre que en els altres partits la taxa de partidaris era del 42 % en el PSOE, 13 % a UCD i 7 % a AP (99).

Així, tant les posicions polítiques sostingudes pel PCE com

les actituds dels votants comunistes semblen suggerir que la hipòtesi autoritària no serveix per a explicar la implantació electoral comunista a Espanya, sinó més aviat al contrari; i en aquest terreny no sembla imaginable que hi hagin diferències sensibles entre PCE i PSUC.

El model que hem denominat "vot de protesta", per la seva banda, pot adoptar diverses formes. En la seva versió més simple, el "votant de protesta" és vist com un votant no ideològic, que es limita a reaccionar mecànicament a una situació d'incultura, de privacions econòmiques i d'aïllament social; marginat ("alienated") de les regles socials convencionals, és vulnerable als atractius de qualsevol partit extremista. El seu no és un vot ni per la reforma ni per la revolució, sinó, simplement, contra el present que viu (100).

Amb formulacions i gradacions diverses, aquest model ha estat utilitzat per explicar la implantació d'alguns partits.

Així, E. Allardt ha caracteritzat en diversos treballs (101) el vot comunista a Finlàndia com l'expressió dels segments regressius de la societat. Mentre a les zones més desenvolupades, caracteritzades per la seguretat econòmica i per unes fortes tradicions polítiques, les actituds transformadores s'expressen a través dels partits socialistes (el que Allardt denomina "radicalisme tradicional"), a les àrees no desenvolupades les ràpides mutacions socials i econòmiques produeixen una forta inestabilitat de les condicions socials anteriors i una pèrdua d'importància dels valors tradicio--